

UDK 27-784-463-488.5(497.5)

Primljeno: 24. 3. 2014.

Prihvaćeno: 9. 7. 2014.

Stručni članak

DOPRINOS CARITASA ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE U KONTEKSTU KARITATIVNE DJELATNOSTI CRKVE U HRVATSKOJ DANAS

CARITAS KAO DJELOTVORAN OBLIK LJUBAVI ZA POTREBITE U NOVOJ EVANGELIZACIJI CRKVE

Jelena LONČAR

Caritas Zagrebačke nadbiskupije

Kaptol 31, p.p. 71, 10 001 Zagreb

jloncar@czn.hr

Sažetak

Karitativno djelovanje Crkve vlastiti je dio njezine biti od samih početaka njezina postojanja. Kako tijekom povijesti tako i u današnje vrijeme, Crkva je veoma mnogo činila i čini za siromašne, obespravljene, one koji se, kako u moralnom tako i u materijalnom smislu, nalaze na rubu društva i egzistencije. Današnja društvena situacija i opća kriza potiče i obvezuje Crkvu na dublje promišljanje karitativnog djelovanja i skrbi za siromašne. Svjedoci smo sve češćih prozivanja i prokazivanja Crkve, a posebno crkvene hijerarhije, kao strukture koja, umjesto da bude osjetljiva na siromaštvo, od jadnoga naroda »otima« proračunska i druga sredstva kako bi sebi osigurala što ugodniji status i povlastice. Članak ukazuje na problem nepostojanja sustavnog istraživanja doprinosa Katoličke crkve u Republici Hrvatskoj na području skrbi za siromašne te upozorava na potrebu da se istraživanje intenzivira sustavnim činjeničnim pokazateljima kako u stručnoj tako i u široj javnosti. U prvom dijelu članka u kontekstu crkvenog učiteljstva pojašnjava se odnos evangelizacije i diakonije – caritasa, odnosno djelotvorne ljubavi koja pripada samoj naravi Crkve na način da djelotvorna ljubav – caritas – potvrđuje i utjelovljuje evangelizaciju. Drugi dio pokušava dati što cjelovitiju sliku o onom što Crkva čini za siromašne na nacionalnoj razini preko mreže nad/biskupijskih Caritasa, dok je treći dio posvećen karitativnom djelovanju na području Zagrebačke nadbiskupije. U zaključnom dijelu rada još se jednom naglašava potreba za znanstvenim i multidisciplinarnim proučavanjem te organiziranjem i promicanjem karitativnog rada Crkve u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: Crkva, evangelizacija, Caritas, siromaštvo, djelotvorna ljubav, solidarnost, župni Caritasi, dragovoljni rad.

Uvod

Nesporna je činjenica da Crkva u Hrvata i organizacije koje djeluju u sklopu Crkve čine mnogo za potrebite. Dovoljno je samo podsjetiti na karitativnu djelatnost Crkve za vrijeme Domovinskog rata i nakon njega te u drugim pojedinim teškim nepogodama. Uostalom, jedno od temeljnih poslanja crkvenih karitativnih organizacija jest borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Nažalost, što i koliko se čini nije moguće prikazati a da to bude cjelovita i potpuna slika jer u Republici Hrvatskoj nema sustavnog istraživanja o tomu što je sve Crkva činila i čini za siromašne. Naime, ne postoji nijedna crkvena institucija u Republici Hrvatskoj kojoj bi jedna od zadaća bila prikupljati, analizirati i informirati kako crkvenu tako i društvenu javnost o tomu što sve Crkva čini za potrebite. S druge strane, jedan dio crkvenih institucija i organizacija ne vodi evidenciju o tome što čini tako da nije moguće doći do potpunih i cjelovitih podataka. Mnogi se od njih, naime, dobronamjerno vode onom Isusovom: »Ti naprotiv, kada daješ milostinju – neka ti ne zna ljevica što čini desnica, da tvoja milostinja bude u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti!« (Mt 6,3-4).

I dok je Crkva posljednjih mjeseci i godina izložena napadima i kritiziranju pojedinih udruga iz civilnog sektora ali i pojedinih medija vezano za financiranje Crkve, mi, nažalost, nismo u mogućnosti pružiti cjelovite informacije što sve činimo za potrebite, čime bismo ne samo otupili nego i u potpunosti uklonili takve nasrtaje. No, na temelju raspoloživih informacija iz različitih izvora ipak se može vidjeti da Crkva u Republici Hrvatskoj čini jako puno za potrebite, ali, nažalost, taj rad nismo u mogućnosti prikazati svima. Bilo bi dobro to učiniti ne kako bismo se hvalili ili opravdavali nego kako bismo pokazali neizmjerne blago djelotvorne ljubavi koja spada u temeljno crkveno poslanje, jer »nitko ne užije svjetiljke da je pokrije posudom ili stavi pod postelju, nego je stavlja na svijećnjak da oni koji ulaze vide svjetlost« (Lk 8,16).

Problem objedinjavanja informacija očitovao se u prosincu 2013. godine kada je putem elektroničke pošte poslan kratak upitnik na sve nad/biskupijske Caritase u Republici Hrvatskoj, njih sedamnaest, te na elektroničke adrese udruga, zajednica i pokreta u Zagrebačkoj nadbiskupiji, njih pedeset i osam. Upitnik se sastojao od sljedećih pitanja: 1. ukupan broj primatelja pomoći (duhovne, stručne, savjetodavne, materijalne, financijske i dr.); 2. ukupna vrijednost materijalne pomoći; 3. ukupan iznos financijske pomoći; 4. ukupan broj uključenih djelatnika; 5. ukupan broj uključenih volontera; 6. vrsta usluga kojima pomažete bližnjima u potrebi (usluge socijalne skrbi, savjetovanište,

palijativna skrb, hospicij, beskućnici, žrtve obiteljskog nasilja, podjela pomoći u naravi, podjela financijske pomoći, kumstva, stipendije, edukacije, pučka kuhinja, kućni posjeti, radionice, susreti, klubovi...).

Na temelju povratnih dobivenih informacija, može se, makar djelomično, pružiti konkretan odgovor na pitanje što Crkva čini za siromašne. U prvom dijelu članka iznosi se odnos evangelizacije i diakonije – caritasa, odnosno djelotvorne ljubavi. Drugi dio prikazuje što Crkva čini za siromašne na nacionalnoj razini preko mreže nad/biskupijskih Caritasa, dok je treći dio posvećen karitativnom djelovanju na području Zagrebačke nadbiskupije.

1. Evangelizacija i djelotvorna ljubav

Od samog početka povijesti spasenja Bog se objavljuje kao onaj koji oslobađa, kao onaj koji postoji radi čovjeka i njegova dobra. Vrhunac te objave dogodio se u Isusu Kristu, za kojega se kaže da je prošao zemljom čineći dobro (usp. Dj 10,38). U Isusu Kristu Bog je na nov način pokazao svoju ljubav prema čovjeku koju je očitovao primjerom do krajnjih granica – predavši sebe, radi nas i našega spasenja, smrti na križu.

U počecima Crkve nije postojao razvijen organizirani oblik karitativnog rada kakvog poznajemo danas, ali je prva Crkva imala duboku svijest o svojem poslanju i svojoj naravi, o čemu od prvih dana svoje evangelizacije svjedoči apostol Pavao. Nakon četrnaest godina misionarskog predanog rada, pošao je Pavao opet u Jeruzalem, izložio pred Petrom i drugim prisutnim apostolima evanđelje koje naviješta, i način na koji to čini. Htio je provjeriti sama sebe i drugima izložiti svoj rad za Isusa Krista među poganima: »Da ne bih možda, ili da nisam, trčao uzalud« (Gal 2,2). Jedina preporuka koju je od njih dobio, i koju je zapisao, odnosi se na caritas: »Samo neka se sjećamo siromaha, što sam revno i činio« (Gal 2,10). O trima bitnim zadaćama Crkve piše papa Benedikt XVI. u enciklici *Bog je ljubav*: »Duboka narav Crkve izražava se u trostrukoj zadaći: naviještanju Božje riječi (*kerygma – martyria*), slavljenju sakramenata (*leiturgia*) i služenju ljubavi (*diakonia*). Te se zadaće uzajamno pretpostavljaju i ne mogu se razdvajati jedna od druge. Za Crkvu ljubav nije neka vrsta društvenog dobročinstva koje se može mirne duše prepustiti i drugima, već je to dio njezine naravi i nužni izraz samog njezina bića.«¹

O povezanosti tih triju zadaća i služenja bližnjemu govori se i u dokumentima Drugoga vatikanskog koncila. Dekret o službi i životu prezbitera

¹ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est – Bog je ljubav. Enciklika o kršćanskoj ljubavi* (25. XII. 2005.), Zagreb, 2006., br. 25 (dalje: DCE).

Presbyterorum ordinis govoreći o slavlju euharistije naglašava: »Ne može se graditi nikakva kršćanska zajednica, ako nema svoj korijen i stožer u slavlju presvete euharistije; od nje, dakle, mora započeti svaki odgoj za duh zajedništva. Da bi to slavlje bilo iskreno i potpuno, mora voditi kako k različitim djelima ljubavi i uzajamnoga pomaganja tako i k misionarskoj djelatnosti i raznim oblicima kršćanskog svjedočenja.«² Isti dokument naglašava kako »prezbiteri imaju obveze prema svima, ipak na poseban način povjereni su im siromašni i slabi« (PO 6).

Međutim, djelotvorna ljubav nije zadaća samo prezbitera i biskupa. O tomu piše papa Benedikt XVI: »Ljubav prema bližnjemu, ukorijenjena u ljubavi prema Bogu, na prvome je mjestu i nadasve zadaća svakoga pojedinog vjernika, ali je također zadaća cijele crkvene zajednice, i to na svim njezinim razinama: od mjesnih zajednica do partikularne Crkve i sve do opće Crkve u cjelini. Crkva i kao zajednica mora činiti ljubav. To ima za posljedicu da ljubav treba također biti organizirana kako bi predstavljala uređen oblik služenja« (DCE 20).

Zakonik kanonskoga prava prepoznaje i utvrđuje povezanost caritasa i navještaja Radosne vijesti kada upućuje na to kako »Crkva obavlja posvjetiteljsku službu i drugim sredstvima, bilo molitvom [...], bilo djelima pokore i dobrotvornosti, koja uvelike pomažu da se Kristovo kraljevstvo u dušama ukorijeni i učvrsti te pridonosi spasenju svijeta.«³

Govoreći o novoj evangelizaciji, papa Ivan Pavao II. u Apostolskoj pobudnici *Christifideles laici* objedinjuje naviještanje evanđelja i djela ljubavi, caritasa i kaže: »Ta nova evangelizacija, okrenuta ne samo pojedincima nego čitavim dijelovima pučanstva u raznolikim njihovim ambijentima i kulturama, ide za oblikovanjem zrelih kršćanskih zajednica u kojima vjera oslobađa i ostvaruje sav svoj izvorni smisao osobnog pristajanja uz Krista i uz njegovo Evanđelje, susreta i sakramentalnog zajedništva s njime, života u djelotvornoj ljubavi i u služenju.«⁴ Novost nove evangelizacije očituje se, između ostaloga, u novom žaru, novim metodama i novim izričajima karitativne djelatnosti.

² DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 6,5 u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: PO).

³ *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima (25. I. 1983.), Zagreb, 1988., kan. 839, § 1.

⁴ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, 1997., br. 34.

2. Organizirana djelotvorna ljubav kroz mrežu nad/biskupijskih Caritasa

Danas u svijetu živi oko sedam milijarda ljudi, a oko milijardu ljudi nema pristup pitkoj vodi. Svakoga sata u svijetu oko tristo djece umire od gladi. Istodobno živimo u svijetu koji broji više od 1 200 milijardera. U tom svijetu postoji mreža od 150 zemalja u kojima djeluje Caritas. U Republici Hrvatskoj od 4 260 000 stanovnika, svaki peti stanovnik živi na rubu siromaštva. Nezaposleno je preko 370 000 osoba a broj neregistriranih nezaposlenih još je i veći. Omjer zaposlenih i umirovljenika gotovo se izjednačio. U istoj toj Republici Hrvatskoj djeluje nacionalni Caritas te sedamnaest nad/biskupijskih Caritasa.

Kao krovna karitativna organizacija u Hrvatskoj na razini Hrvatske biskupske konferencije djeluje *Hrvatski Caritas*, kojemu je zadaća promicanje djelotvorne kršćanske ljubavi vjernika i cjelokupne crkvene zajednice. Hrvatski Caritas je najprepoznatljiviji po svojoj tradicionalnoj božićnoj akciji *Za 1000 radosti*, kojom se na nacionalnoj razini prikuplja pomoć za najsiromašnije obitelji u Hrvatskoj. Tom akcijom, u zajedništvu s nad/biskupijskim Caritasima te mrežom župnih Caritasa, diljem domovine nastoji potaknuti nesebičnu solidarnu pomoć hrvatskih građana i poslovnih subjekata, udruga i pojedinaca te je usmjeriti obiteljima nezaposlenih, višečlanim obiteljima, braniteljskim obiteljima, obiteljima u kojima je netko od članova teško bolestan. Takvim akcijama prikupljeno je dosad više od 30 milijuna kuna u novcu, uslugama i robi.

Hrvatski Caritas redovito je aktivan i u organizaciji interventnih akcija za pomoć stradalima diljem svijeta (Etiopija, Ruanda, Sirija), a već nekoliko godina u korizmi organizira i *Tjedan solidarnosti s Hrvatima u Bosni i Hercegovini*. U proteklih šest godina tom akcijom prikupljeno je oko 17 milijuna kuna i financirano oko dvjesto projekata iz područja obrazovanja, socijalne skrbi i poticanja socijalnog poduzetništva.

Treća nedjelja adventa je *Nedjelja caritasa* od koje sav prikupljeni milodar ide za pomoć siromašnim i potrebitima. U suradnji s Hrvatskim katoličkim radijem Hrvatski Caritas svake godine organizira stipendiranje učenika i studenata. Tijekom godine Hrvatski Caritas provodi nacionalne projekte suradnje s trgovačkim lancima, a dugi niz godina vodio je i osposobljavanje te educiranje obiteljskih savjetodavaca.

Obiteljska savjetovališta kao specijalizirane ustanove danas djeluju u trinaest nad/biskupija, zapošljavaju dvanaest djelatnika i surađuju sa stotinu volontera, stručnjaka iz medicine, psihologije, pedagogije, sociologije, sudstva. Godišnje je u crkvenim obiteljskim savjetovalištim zabilježeno oko 3 000 korisnika, 10 000 sati individualnog savjetovanja i 2 000 telefonskih savjetovanja.

Zadaća savjetovališta je predbračni, bračni i obiteljski pastoral, rad s obiteljima bez djece, s djecom s posebnim potrebama, rastavljenima i ponovno civilno vjenčanima, izbjegličkim i obiteljima u inozemstvu. Obiteljska savjetovališta pružaju psihosocijalne i preventivne tretmane, pomoć u rješavanju obiteljskog nasilja, ovisnosti, odgoju mladih, pouci učenika i studenata; organiziraju škole, tribine, grupe podrške za roditelje.

U Republici Hrvatskoj postoji više od 1 500 župnih zajednica. Iako u svima ne postoji organiziran karitativni rad, može se reći da u svima njima itekako pomažu siromašne obitelji, što najbolje mogu posvjedočiti župnici i upravitelji župa. Pretpostavimo li da svaka župa godišnje pomaže dvadesetak obitelji i to pomnožimo s brojem župa, tada dolazimo do podatka da samo župe u Hrvatskoj godišnje pomažu oko 30 000 obitelji. Pomnožimo li taj broj s 2,8 (prosječan broj članova kućanstva u Republici Hrvatskoj⁵), tada dolazimo do podatka da samo župe u Hrvatskoj godišnje pomažu 84 000 siromašnih osoba. Taj broj sigurno je i veći, jer Crkva na poseban način podupire, podržava i pomaže brojne obitelji. Toj broju treba pridodati pojedince i obitelji koje pomažu nad/biskupijski Caritasi, redovničke zajednice te udruge, zajednice, pokreti i zaklade Katoličke crkve ali i mjesni ordinariji koji prigodom krštenja svakog petog i daljnjeg djeteta materijalno i financijski pomažu obitelji.

Jedan od najznačajnijih konkretnih oblika pomoći jesu *Pučke kuhinje*. Pučke kuhinje koje je osnovala i vodi Crkva postoje u Zagrebu, Varaždinu, Osijeku, Zadru, Splitu, Sisku, Bjelovaru, Kninu, Rijeci, Šibeniku, Benkovcu i Požegi. Prema podacima do kojih smo uspjeli doći, u njima se svakodnevno za siromašne priprema oko 3 000 obroka. Taj je broj očito i puno veći uzmemo li u obzir da gotovo sve redovničke zajednice i samostani osiguravaju sendviče ili topli obrok za nekoliko siromaha koji ih redovito svakodnevno posjećuju.

U Republici Hrvatskoj postoji jedanaest *prihvatališta za beskućnike*. Njih šest je osnovala i vodi Crkva: Caritasi Đakovo, Zagreb, Split i Zadar, Franjevački svjetovni red Rijeka te sestre Misionarke ljubavi u Zagrebu. U njima tijekom godine boravi oko stotinu beskućnika.

Pomoć žrtvama obiteljskog nasilja (najčešće su to majke i djeca) organizirana je u pet nad/biskupijskih Caritasa (Split, Šibenik, Zadar, Rijeka i Zagreb), u kojima se svakodnevno skrbi za preko dvjesto osoba.

Šest nad/biskupijskih Caritasa svakodnevno brine i za oko tristo deset osoba s *intelektualnim poteškoćama*. Veći dio njih nalazi se na smještaju, a manji dio na dnevnom boravku.

⁵ Usp. <http://www.dzs.hr/>.

Djeca bez roditeljske skrbi od rođenja do punoljetnosti smještaj nalaze u dvama nad/biskupijskim Caritasima (Zagrebački i Porečko-pulski) gdje boravi oko sto deset djece, a u Zagrebu uz djecu zbrinjavamo i desetak maloljetnih trudnica i majki.

Pastoralno-karitativna *skrb za stare, nemoćne i bolesne osobe* jedno je od bitnih poslanja Katoličke crkve. U Caritasovim domovima te u organizaciji crkvenih udruga i zaklada smještaj nalazi oko četrismo dvadeset osoba. Usto cijela vojska volontera na području Republike Hrvatske svakodnevno posjećuje i pomaže stare, bolesne i nemoćne osobe u njihovim domovima, u bolnicama i domovima za starije i nemoćne osobe te se na taj način pomaže oko sedamsto starijih i nemoćnih osoba.

U želji da na najbolji mogući način pomogne bolesnicima u završnoj fazi bolesti i njihovoj rodbini te tako pridonese humaniziranju smrti u našem društvu, Caritas nadbiskupije Rijeka osnovao je početkom 2013. godine *hospicij – ustanovu za palijativnu skrb* koji pruža mogućnost za smještaj četrnaestak osoba. Tijekom prvih deset mjeseci u hospiciju je boravilo sto jedanaest bolesnika.

Rad s ovisnicima također se provodi u više crkvenih organizacija. Nažalost, nemamo podatak koliko je osoba njime obuhvaćeno.

Osim pružanja konkretne pomoći jedna od zadaća Crkve jest i *zagovaranje*. Na tom području posebno je zapažena uloga Komisije Hrvatske biskupske konferencije »Iustitia et pax«. I Hrvatski Caritas je imao nekoliko inicijativa (djevojčica zaražena HIV-om, neradna nedjelja, očuvanje okoliša). Međutim, borba za ljudska, radnička i obiteljska prava sigurno je područje na kojem bi doprinos nad/biskupijskih Caritasova mogao biti zapaženiji. Nad/biskupijski Caritasi preko svojih stručnih služba (socijalna služba, obiteljsko savjetovništvo) dosad su se više zauzimali za pojedinačna prava svojih korisnika kroz individualni rad, nego što su sudjelovali u kreiranju nacionalnih kampanja zagovaranja određenih skupina. Ipak, valja naglasiti da su mnogi stručni djelatnici nad/biskupijskih Caritasova članovi radnih skupina na nacionalnoj i lokalnoj razini te da na taj način aktivno sudjeluju u kreiranju i provođenju socijalnih politika.

Osim navedenoga, Caritasi i crkvene organizacije na različite načine i *materijalno* pomažu pojedince i obitelji u potrebi: 1. česte su akcije za pomoć bolesnoj djeci kroz kupnju pomagala i medicinskih aparata; 2. preko devet nad/biskupijskih Caritasova četrismo sedamnaest učenika i studenata iz siromašnih obitelji dobiva redovite mjesečne stipendije; 3. za sto devedesetero djece iz siromašnih obitelji preko četiri Caritasova osigurana je redovita mjesečna financijska pomoć u obliku kumstava; 4. tijekom 2013. godine preko nad/biskupij-

skih Caritasa 23 820 obitelji i pojedinaca primilo je pomoć u hrani, odjeći i obući i namještaju; 5. početak školske godine osobito je težak za siromaše obitelji, stoga Caritasi djeci iz takvih obitelji organiziraju pomoć u školskom priboru; 6. pomoć u ogrjevu akcija je kojom većina Caritasa osigurava ogrjev za stare, napuštene i siromašne pojedince i obitelji uoči zime.

Nekoliko nad/biskupijskih Caritasa pomaže obiteljima koje njeguju bolesnog člana kod kuće posudbom bolesničkih kreveta, invalidskih pomagala, pelena, a tu je i donacijska ljekarna *Diakonija* Hrvatskog Caritasa. Posudbom bolesničkih kreveta i ortopedskih pomagala, tijekom 2013. godine pomoglo se 1 540 bolesnika.

Preko nad/biskupijskih Caritasa u 2013. godini novčanu pomoć primilo je 2 587 obitelji. Toj broju treba pridodati pojedince i obitelji kojima neevidentirano kroz različite projekte i aktivnosti pomažu redovničke zajednice, razne druge udruge i zajednice, pokreti i zaklade Katoličke crkve, ali i mjesni ordinariji koji prigodom krštenja svakoga petog (u nekim biskupijama i četvrtog ili trećeg) i daljnjeg djeteta materijalno i financijski pomažu tim obiteljima.

3. Karitativni rad na području Zagrebačke nadbiskupije

Caritas Zagrebačke nadbiskupije⁶ najstariji je od sedamnaest nadbiskupijskih i biskupijskih Caritasa u Republici Hrvatskoj. Osnovao ga je 1933. godine zagrebački nadbiskup Antun Bauer, a brigu za rad Caritasa povjerio je mladom svećeniku, danas blaženiku dr. Alojziju Stepincu, koji je vrlo brzo proširio karitativni rad na područje cijele nadbiskupije. U listopadu prošle godine obilježena je 80. obljetnica rada Caritasa te je tim povodom organizirana i prigodna akademija tijekom koje je predstavljen minuli i današnji rad Caritasa Zagrebačke nadbiskupije.⁷ O njegovu radu kroz povijest u više navrata pisao je i prof. dr. Stjepan Baloban.

Osim Caritasa, na području Zagrebačke nadbiskupije djeluje također i pedeset i osam katoličkih udruga, zajednica i pokreta koji pomažu pojedincima i obiteljima u potrebi, a o čijem radu nemamo nikakvih podataka. Osim toga, siromašnima i potrebitima neposredno preko svojeg ureda pomaže i sam zagrebački nadbiskup, kardinal Josip Bozanić.

⁶ Više o povijesnom razvoju i doprinosu Caritasa Zagrebačke nadbiskupije vidi u: Stjepan RAZUM, *Karitas Zagrebačke nadbiskupije*, u: *Tkalčić. Godišnjak društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 17 (2013.), 351-507.

⁷ *Usp. Ususret bližnjemu. Obilježavanje 80 godina rada Caritasa Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 2013.

3.1. Usluge socijalne skrbi

U sklopu pružanja usluga socijalne skrbi Caritas Zagrebačke nadbiskupije osigurava smještaj, skrb i njegu za više od dvjesto korisnika: djecu i odrasle osobe s tjelesnim i mentalnim oštećenjima, djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, maloljetne trudnice i majke s malom djecom, žrtve obiteljskog nasilja. Osim Caritasa, o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi brinu i *sestre Karmelićanke Božanskog Srca Isusova* koje, na Vrhovcu i u Hrvatskom Leskovcu, na skrbi imaju šezdesetak djece, a o trudnicama i majkama brine i udruga *Centar za nerođeni život – Betlehem* iz Karlovca, koja u tri kuće brine o dvadesetak majki i tridesetak novorođene djece.

3.2. Karitativni rad

Uslijed gospodarske i općedruštvene krize u kojoj se nalazimo svakodnevno svjedočimo sve većem broju osoba koje kucaju na vrata Caritasa tražeći ne samo materijalnu nego i duhovnu i savjetodavnu pomoć. Mnogi od njih nalaze se u duševnom beznađu jer uslijed gubitka zaposlenja i kreditno zaduženi nisu u mogućnosti svojoj djeci osigurati osnovne životne potrebe (hranu i obrazovanje), a redovito podmirenje režija i stanarine za većinu njih je nedostižan san. Stoga Caritas Zagrebačke nadbiskupije različitim karitativnim akcijama i projektima nastoji odgovoriti na potrebe obitelji i pojedinaca pomažući im u svladavanju svakodnevnih poteškoća i problema s kojima se susreću. To poslanje ostvaruje se sljedećim oblicima karitativnog djelovanja: 1. preko socijalne službe stručnu i savjetodavnu pomoć godišnje primi oko devet tisuća obitelji; 2. radom obiteljskog savjetovaništa godišnje bude obuhvaćeno oko četrdeset osoba.

Kad je riječ o skrbi za *beskućnike*, Caritas Zagrebačke nadbiskupije osigurava 24-satni besplatni smještaj, prehranu i skrb za četrdesetak beskućnika. Osim Caritasa o beskućnicima brinu i *sestre Misionarke ljubavi* koje pružaju prenoćište za sedamdeset osoba te katolička udruga »Job«, koja brine o deset beskućnika. Karitativnom skrbi za starije, nemoćne i bolesne osobe u njihovim kućama obuhvaćeno je sto dvadeset korisnika.

Osim Caritasa, o starijim i nemoćnim osobama sustavno brine i udruga *Kap dobrote* koju je utemeljio p. Antun Cvek S.J., koji se kao zaštitnik i veliki dobročinitelj siromašnih, i sam skroman i jednostavan, socijalnim radom bavi već punih četrdeset i pet godina. Udruga svakodnevno skrbi o dvjesto pedeset korisnika. Pater Cvek utemeljio je 2002. godine i *Zakladu »Biskup Josip Lang«*, koja pruža smještaj za dvadeset siromašnih starijih i nemoćnih osoba, a brine i o starijim, nemoćnim i napuštenim osobama u njihovim domovima.

U posljednje vrijeme, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj, sve više djece obolijeva od malignih bolesti. Roditeljima koji u Zagreb dovedu teško bolesno dijete, a nemaju sredstava platiti smještaj da bi tijekom liječenja bili uz njega, Caritas Zagrebačke nadbiskupije u za to posebno uređenoj kući stavlja na raspolaganje besplatan smještaj. Samo tijekom 2013. godine osigurali smo *smještaj* za 387 *roditelja teško bolesne djece*, a ostvareno je 2 500 noćenja. Osim Caritasa, smještaj roditeljima čija su djeca na liječenju osigurava i *Župa sv. Barbare u KBC Zagreb na Rebru*, koja je u 2013. godini ostvarila 2 600 noćenja. Tu je i »*Marijin Dom*«, Bolničko prihvatilište Župe Bezgriješnog Srca Marijina na Jordanovcu u kojem se tijekom godine ostvari 1 500 noćenja. Zahvalni roditelji ističu da je takav oblik pomoći jedina šansa da mogu biti uz svoje dijete dok je na liječenju u bolnici jer si sami takvo što ne bi mogli priuštiti.

3.3. *Financijska i materijalna pomoć*

U posebnim slučajevima jednokratnu novčanu pomoć preko Caritasa Zagrebačke nadbiskupije u 2013. godini primilo je tristo četrdeset obitelji, a godišnja je protuvrijednost te pomoći oko pola milijuna kuna. Među njima je i teško bolesni tridesetogodišnji *mladić Danijel* iz Zagreba, kojemu su brat i majka poginuli, a otac je iznenađa umro. Danijelu su amputirane obje šake, a boluje i od karcinoma. Caritas mu je osigurao pomoć u iznosu od 15.000,00 kn koliko je nedostajalo za odlazak na operaciju u inozemstvo kako bi se izbjegla amputacija noge.

Kako je već spomenuto, važan oblik pomoći pojedincima i obiteljima u potrebi su i *pučke kuhinje* preko kojih se na razini Zagrebačke nadbiskupije dnevno podijeli oko 1 300 toplih obroka, a to su: Župni caritas Sveti Duh, franjevci konventualci – sedamsto obroka; Franjevački samostan na Kaptolu – dvjesto obroka; Misionarke ljubavi u Jukićevoj ulici – dvjesto obroka; Samostan Sestara milosrdnica u Frankopanskoj ulici – sto dvadeset obroka i Župa sv. Josipa na Trešnjevci – sto obroka.

Obiteljima, pojedincima, bilo neposredno bilo preko župnih Caritasa, Caritas Zagrebačke nadbiskupije godišnje podijeli *hrane, odjeće, obuće, namještaja* i slično u protuvrijednosti od oko devet milijuna kuna; oko tristo sedamdeset obitelji tijekom godine primi *pomoć u odjeći i obući*; preko tristo pedeset obitelji koje kod kuće imaju bolesnog člana godišnje pomognemo posudbom bolesničkih kreveta, invalidskih kolica i ostalih ortopedskih pomagala.

Otvaraju se i nove mogućnosti karitativnog djelovanja. Tako, je u suradnji s trgovačkim lancem »Lidl Hrvatska« kroz projekt *Socijalna košarica* obu-

hvaćeno 2 000 obitelji i dnevno petnaest obitelji dobije paket hrane. Također u suradnji s Hrvatskim Caritasom i tvrtkom »Spar Hrvatska« organizirana je *svakodnevna podjela kruha i peciva*, kojom je obuhvaćeno sto sedamnaest obitelji (trideset do četrdeset obitelji dnevno).

3.4. Organizirani susreti, druženja i obilasci

Na mjesečnim sastancima uz duhovni i kulturni prigodni program i darove okuplja se oko sto trideset osoba s invaliditetom i članova njihovih obitelji. Za obitelji s brojnijom djecom organiziramo mjesečne susrete a povodom *Svetog Nikole* i fašnika za djecu organiziramo poseban prigodni program i darivanje. Uz *Majčin dan* majke razveselimo prigodnim programom i darovima. Povodom *početka školske godine* prvašiće iz socijalno ugroženih obitelji darujemo veselim programom, školskim torbama i priborom.

Uz obilježavanje svjetskog *Dana bolesnika* 11. veljače organiziramo posjet i darivanje starijih, nemoćnih i bolesnih osoba, a za umirovljenike svakog *Božića* organiziramo poseban susret i druženje. Na tradicionalnom *hodočašću bolesnih, starih i nemoćnih osoba* te medicinskog osoblja grada Zagreba u Hrvatsko nacionalno svetište Majke Božje Bistričke svake godine okupimo više tisuća hodočasnika. Božićnim *susretom umirovljenika*, kroz stručno savjetovanje, prigodni program i darove uljepšali smo božićne blagdane za dvjesto umirovljenika. U Caritasovu objektu u Kalju (Žumberak) organiziramo jednodnevne i višednevne programe za socijalno ugrožene obitelji, volontere župnih Caritasa, članove župnih zajednica te sportaše i izviđače.

3.5. Akcije

Caritas Zagrebačke nadbiskupije, kako bi pomogao najpotrebitijima, tijekom godine organizira različite ciljane pojedinačne humanitarne akcije:

- Akcija *Da se svjetlo ne ugasi* organizirana je za siromašnu obitelj, čijem je desetogodišnjem sinu Dariju prijetila potpuna sljepoća. Prikupljeno je 46.538,62 kuna, čime su pokriveni troškovi putovanja i boravka tijekom liječenja u Njemačkoj. Zahvaljujući toj akciji Darijev vid je spašen.
- Za uređenje krovišta jedne siromašne obitelji iz Zagreba koja ima šestero malodobne djece akcijom *Zajedno do krova* prikupljeno je 74.000,00 kuna, čime je u potpunosti zamijenjeno krovište te izveden dio potrebnih građevinskih radova na kući i oko kuće.

- Uspješno je dovršena akcija *Antun te treba*, kojom za teško bolesnog osmogodišnjeg dječaka Antuna prikupljamo sredstva (109.000,00 kn) za pulsni generator i vestov prsluk. Antunova obitelj izgubila je dva sina koji su umrli zbog teških zdravstvenih poteškoća.
- U suradnji sa župama iz Dalmacije⁸ preko župnih Caritasa već nekoliko godina provodimo korizmene akcije *Srcem se najviše daje* i *Maslinova grančica nade*, s ciljem prikupljanja financijskih sredstava za pomoć socijalno ugroženim obiteljima.
- Tijekom ljetnih mjeseci Caritas Zagrebačke nadbiskupije organizira akciju *Sačuvaj, podijeli, razveseli* – prikupljanje i podjela rabljenih udžbenika. Tijekom proteklih pet godina zahvaljujući toj akciji roditelji školaraca uštedjeli su više od tri milijuna kuna.
- U suradnji s volonterima međunarodne volonterske organizacije iz Nizozemske Caritas Zagrebačke nadbiskupije provodi akciju *Solidarnost bez granica*, kojom tijekom godine uređujemo stanove siromašnih starijih i nemoćnih osoba.
- Prigodom početka školske godine Caritas Zagrebačke nadbiskupije kroz akciju *Susret solidarnosti* – školskim priborom i torbama opremili smo sto prvašića iz siromašnih obitelji.
- *Kad činiš dobro, čini dvostruko dobro* – projekt je kojim Caritas Zagrebačke nadbiskupije prigodom blagdana Svih svetih organizira prodaju lampaša s ciljem senzibiliziranja javnosti i prikupljanja sredstava za potrebe korisnika koji nakon punoljetnosti napuštaju Caritasove kuće.
- Projektom *Dobro srce za topli dom* već petu godinu zaredom uoči zime za sedamdeset siromašnih obitelji osigurava se pet metara drva za ogrjev. Tim projektom dosad se pomoglo tristo pedeset obitelji.
- *Dobro se dobrim vraća* – projekt je kroz koji osamdeset zagrebačkih poduzetnika, obrtnika i ugostitelja preko Caritasa svoje usluge daruje za socijalno ugrožene obitelji i Caritasove štíćenike. U projekt

⁸ Darovateli maslinovih grančica su sljedeće priobalne i otočke župe: sv. Karlo Boromejski – Karlobag; sv. Ante – Tučepi, sv. Margarita muč. – Podaca/Brist, Uzesenje BDM – Baška Voda; u Hvarskoj biskupiji gotovo sve župe Hvarskog dekanata: Hvar (gdje su se posebno angažirali članovi Bratovštine Svetog križa i Bratovštine sv. Nikole), Stari Grad, Dol (gdje su se posebno zauzeli članovi udruge mladih »Tartajun«), Vrbanj, Vrboska, Svirče, Vrisnik, Pitve, Jelsa, Poljica, Zastrazišća, Gdinj, Bogomolje i Sućuraj. Navedenim župama pridružile su se i dvije zajednice za liječenje ovisnika – *Cenacolo* u Biogradu i Novigradu.

su uključeni ugostitelji, slastičari, urari, krojači, postolari, taksisti, frizeri itd.

– *Korak za život* – novi je projekt Caritas Zagrebačke nadbiskupije kojim želimo osigurati pomoć siromašnim obiteljima u opremanju novorođenčadi.

U te projekte i akcije tijekom godine uključeno je oko dvjesto pedeset volontera koji su tijekom 2013. godine preko Caritas potrebitima darovali gotovo 20 000 sati volonterskog rada.

3.6. *Župni Caritasi i volonterstvo*

Imajući u vidu poslanje i narav Crkve zagrebački nadbiskup Josip kardinal Bozanić u svojoj homiliji tijekom euharistijskog slavlja prigodom osamdesete obljetnice Caritas Zagrebačke nadbiskupije održanog u nedjelju 20. listopada 2013. godine u zagrebačkoj prvostolnici poručio je okupljenima: »Crkva ne može bez Caritas; Crkva živi od Duha koji raspiruje uvijek prisutan žar ljubavi. Taj žar osvjetljava i grije, vidi bližnjega pokraj sebe i podiže ljude koji su spremni darovati se drugima.« I nastavio je: »Dragi vjernici, Caritas oživljuje prisutnost Crkve u društvenoj zajednici po raznolikim, nekada manjim, a nekada većim zahvatima na župnim i nadbiskupijskim razinama, pri čemu se ne smije zaboraviti samozatajnost dragovoljaca i samo Bogu znanih ljudi koji su svojim služenjem istinski samaritanci svojim bližnjima. Oni žive duhovnost Crkve koja seže onkraj puke solidarnosti i altruizma.«⁹

Na području Zagrebačke nadbiskupije djeluje dvjesto sedam župa. U sto osam župa aktivni su odbori župnih Caritas, a u njihov rad uključeno je osamsto pedeset volontera koji se različitim oblicima pomoći brinu za više od tri tisuće socijalno ugroženih obitelji. Župni Caritasi posebna su snaga Crkve u skrbi za siromašne, jer oni djeluju na području župa gdje poznaju konkretne potrebe siromašnih. Stoga bi bilo dobro da župnici i župni upravitelji koji nemaju organizirane župne Caritase to učine kako bismo mogli zajedničkim snagama što više pomoći siromašnima i potrebitima.

Potrebno je istaknuti da na području Zagrebačke nadbiskupije karitativno djeluju i brojne udruge, pokreti, zajednice i zaklade te redovničke zajednice koji, nadahnuti navještajem radosne vijesti svakodnevno pružaju najizvrsnije svjedočanstvo djelotvorne ljubavi. Svi oni, zajedno s nama u Cari-

⁹ Josip BOZANIĆ, Homilija prigodom 80. obljetnice Caritas Zagrebačke nadbiskupije (20. X. 2013.), u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/aktualnosti/80-obljetnica-caritasa-zagrebacke-nadbiskupije>.

tasu, svakodnevno pridonose evangelizaciji novim žarom, novim metodama i novim izričajima.

4. Prisjećanje na davne korijene

U Zagrebačkoj nadbiskupiji je 1925. godine tiskana knjiga slovenskog župnika Antuna Mrkuna pod nazivom *Kršćanska karitas*.¹⁰ Vlč. Mrkun u predgovoru knjige navodi dvostruku svrhu karitativnog djelovanja: da bijednima pomognemo u njihovom žalosnom stanju tako da si oni zatim mognu sami pomagati i da potičemo obnovu kršćanskog društva u svim njegovim dijelovima.¹¹ Ta knjiga je vrijedna spomena jer u njoj autor navodi načine po kojima se caritas može ostvariti: »Da kršćanska dobrotvornost postigne tu svrhu, potrebno je da se karitas: 1. publicira, 2. da je proučavamo i 3. da je organiziramo«, i nadodaje: »Neka stupi karitas na bijeli dan, da je upoznaju svi, da se oduševe za nju, koji je još ne poznaju, da se još bolje zagriju oni, koji su dosad radili za nju, da ušute njezini protivnici. Publicirajmo dakle karitas! To je također u interesu siromaha i drugih potrebnih, da znaju na pravom mjestu zatražiti pomoć. Da se karitas publicira, to je također u interesu sv. Majke Crkve. Ona je kroz sva stoljeća iskazivala bijednima i potrebnima svoja dobročinstva. Sv. Crkvi mnogo se prigovara, da je neprijateljica napretka i kulture. Pokažimo u tom neprijateljima vjere, kako je silno mnogo kulturnog djela izvršila Crkva upravo na karitativnom polju. Karitas je apologija kršćanstva. Pogledaj razne katoličke redove i kongregacije! Što ovi rade, rade besplatno, žrtvuju vrijeme, rad a mnogo put također i život. Nadalje je nužno, da kršćansku karitativnost proučavamo. Istina je doduše, da je karitas stvar milosrdnog srca, ali bez razuma, iskustva i znanja ne smije se vršiti.«¹²

Zaključak

Današnja društvena situacija, praćena općom krizom, potiče i obvezuje Crkvu na dublje promišljanje o načinima karitativnog djelovanja i skrbi za siromašne. Iz svakodnevnog iskustva možemo posvjedočiti da je sve više, osobito mladih obitelji, koje upadaju u dugoročno siromaštvo te ne vide nikakvu perspektivu u životu već im se čini da je njihova budućnost beznađe i očaj. Često nismo svjesni situacija u kojima se nalaze obitelji i pojedinci u našem društvu te

¹⁰ Usp. Antun MRKUN, *Kršćanska karitas*, Zagreb, 1925.

¹¹ *Isto*, 6.

¹² *Isto*, 6–7.

što proživljavaju susrećući se s posljedicama materijalnog siromaštva, raznih osuda te uskraćenosti ljudske blizine i razumijevanja. Mnogi od njih povrijeđeni su u dubini svojega ljudskog ponosa i dostojanstva, i nije rijetkost da im je teško moliti i prihvatiti pomoć.

Cilj ovoga rada je bio dati, makar djelomično, širi i jasniji pogled na mozaik dobrih djela koja Crkva čini za siromašne i potrebite te učiniti korak bliže prema određenju jasnije uloge i mjesta karitativnog djelovanja i same ustanove Caritasa kao temeljnog puta Crkve, kako unutar crkvene strukture tako i u društvu. Pozvani smo, i dužni, činiti uvijek više: ne samo na materijalnom području nego i vlastitim životnim svjedočanstvom osobne blizine potrebitima i siromašnima, i svima donositi radost evanđelja.

Summary

**THE CONTRIBUTION OF CARITAS OF THE ARCHDIOCESE OF ZAGREB
IN THE CONTEXT OF CHARITABLE ACTIVITY OF THE CHURCH
IN CROATIA TODAY**

**CARITAS AS AN ACTIVE FORM OF LOVE FOR THOSE IN NEED IN THE
NEW EVANGELISATION OF THE CHURCH**

Jelena LONČAR

Caritas of the Archdiocese of Zagreb
Kaptol 31, p.p. 71, HR – 10 001 Zagreb
jloncar@czn.hr

Charitable activity of the Church has been a part of its essence from its very beginnings. Throughout the history and also nowadays the Church has done much for the poor, disempowered, those who are, in both moral and material sense, at the edges of society and existence. Today's social situation and the general crisis encourage and oblige the Church to reflect more profoundly on its own charitable activity and its own care for the poor. More and more we are witnessing the Church, and especially the Church hierarchy, being accused of being a structure that, instead of being sensitive for the poor, »deprives« the poor people of the budgetary and other means so that it might secure a more comfortable status and privileges for itself. The article points out the problem of nonexistence of systematic research of the contribution of the Catholic Church in the Republic of Croatia in the area of care for the poor and emphasises the need to intensify such research with systematic factual indicators in both professional and wider public. The first part of the article explains, in the context of the Church Magisterium, the relationship between evangelisation and diakonia – Caritas, i.e. active love, which belongs to the very nature

of the Church in the way that active love – Caritas – confirms and embodies evangelisation. The second part tries to present a wholesome image of what the Church does for the poor on the national level through the network of Arch/diocesan Caritas, while the third part discusses charitable activity in the area of the Archdiocese of Zagreb. The final part emphasises once again the need for scientific and multidisciplinary research and for organising and promoting charitable work of the Church in the Republic of Croatia.

Keywords: Church, evangelisation, Caritas, poverty, active love, solidarity, parish Caritas, voluntary work.